

Vesna Miović, *Židovski rodovi u Dubrovniku (1546-1940)*, Zagreb; Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2017, 560 stranica

U sklopu posebne serije *Prilozi povijesti stanovništva Dubrovnika i okolice* Zavod za povijesne znanosti HAZU-a u Dubrovniku objavio je dvadeset i šest knjiga o raznovrsnim sastavnicama demografske slike Dubrovačke Republike i njezinoga zaleđa. Od 2017. godine spomenuta je serija bogatija za još jednu knjigu demografskoga karaktera, koja je nastala u sklopu projekta Hrvatske zaklade za znanost pod nazivom *Transformations of the Collective and Individual Identities in the Dubrovnik Republic from the Late Middle Ages until the Nineteenth Century*. Riječ je o knjizi *Židovski rodovi u Dubrovniku (1546-1940)*, kojom je autorica Vesna Miović precizno rekonstruirala do sada nepoznatu genealošku mrežu židovske zajednice u Dubrovniku.

Demografski aspekt židovske zajednice u Dubrovniku s pravom se može smatrati sadržajnim novitetom jer do sada nije bio predmet sustavnoga istraživanja. Pri tome je važno istaknuti da su podaci za demografsku rekonstrukciju Židova u Dubrovniku fragmentirani i raspršeni po arhivskih vrelima različite provenijencije i sadržaja. Njihovo prepoznavanje, slaganje i povezivanje zahtijeva strpljiv rad i dobru upućenost u obiteljske veze dubrovačkih Židova. Taj je zadatak ostvarila Vesna Miović, koja je dvadesetak godina istraživala bogatu arhivsku građu dubrovačkoga Arhiva kako bi rekonstruirala razvoj i prostorni razmještaj židovskoga geta kao i poslovne, obiteljske, pravne i bračne aspekte njegovih pojedinaca.

Sukus dugotrajnoga istraživanja autorica je predstavila u *Uvodu* (9-20) u kojemu je iznijela pregled povijesti dubrovačkih Židova do osnutka geta 1546. godine, nakon osnutka geta do kraja francuske uprave 1813. godine

te od osnutka austrijske uprave do početka II. svjetskoga rata. Autorica navodi da je u razdoblju do osnutka geta u Dubrovniku živio malen broj Židova. Neki su ostajali kratko, a neki su tek prolazili Dubrovnikom na putu prema Osmanskom Carstvu, pogotovo nakon izгона Sefarda iz Španjolske 1492. godine. Unatoč oskudnim izvorima, autorica je prenijela njihove priče, zanimanja, razloge njihova boravka u Dubrovniku i odnos Dubrovčana prema njima. Nakon osnutka geta broj Židova u Dubrovniku počeo je rasti, pogotovo u vrijeme Ciparskoga rata (1570. – 1573.) kada je cvjetala posrednička trgovina Židova. Osim vodećih trgovačkih rodova autorica je identificirala obitelji levantinskih Židova i konvertita koji su u to vrijeme bili nastanjeni u Dubrovniku. Autorica primjećuje da se tijekom 18. stoljeća Židovi sve više okreću obrtu, ali i brojnim drugim aktivnostima u korist dubrovačke države zbog kojih su im pružene potvrde o dubrovačkoj nacionalnosti.

Za sljedeće razdoblje 19. i 20. stoljeća autorica je identificirala židovske rodove iz starosjedičakoga sefardskog ogranka i novopridošlice iz ogranka Aškenaza. Kao što ističe, za istraživanje Židova u 19. i 20. stoljeću okosnicu čine matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih na temelju kojih se može pratiti demografsko kretanje Židova u Dubrovniku. Međutim, u dubrovačke matice ne samo da su upisani i Židovi koji su rođeni izvan Dubrovnika, nego su i izostavljeni upisi pojedinih imena koja se mogu naći na nadgrobnim spomenicima dubrovačkoga Židovskog groblja. Premda je identifikacija židovskih rodova, njihova podrijetla, obiteljskih veza i vremena dolaska u Dubrovnik otežana zbog manjkavosti arhivskih vrela, autorica je uspjela identificirati pripadnike petstotinjak židovskih rodova koji su boravili u Dubrovniku od osnutka geta 1546. godine do 1940. godine kada završavaju matične knjige dubrovačkih Židova.

Svoje istraživanje predstavila je u poglavlju *Židovski rodovi u Dubrovniku* (21-281). Zbog

opsežnosti materijala građa o dubrovačkim Židovima abecedno je podijeljena na rodove, a o svakome je rodu predstavljena kratka povijest koja se sastoji od niza arhivskih critica. Enciklopedijski karakter knjige omogućava da se gotovo svaki segment jednoga roda može pratiti kroz generacije i stoljeća: podrijetlo najranijih predstavnika roda, njihovo zanimanje i titule, mjesto stanovanja, vlasništvo nad nekretninama i pokretinama, obiteljsko stablo i ženidbene veze, zdravstveno stanje i tjelesni izgled, preobraćenja na židovstvo i pokrštenja, poslovni pothvati i ortaci, ilegalni poslovi u koje su bili upleteni, sudske optužbe i procesi koji su bili podignuti protiv njih, državne povlastice i novčane potpore, sukobi i zavade među rodovima, konzulske, obavještajne i prevodilačke aktivnosti za Republiku, tajne ljubavi i preljubi te tragične sudbine u II. svjetskom ratu. Prema količini arhivskih informacija prednjači obitelj Coen, a jednome njezinom ogranku pripadao je i poznati pjesnik i humanist Didak Pir (1517. – 1599.). Među ostalim dubrovačkim ograncima obitelji Coen nalazili su se i Coeni koji su došli iz Sarajeva, a njihovu je povijest autorica rekonstruirala u čak devet generacija. Židovski rod Coen imao je veliki broj članova koje je, kako sama autorica kaže, teško rodbinski povezati zbog nedostatka ključnih podataka u arhivskim vrelima. Ipak je u neusklađenim i oskudnim izvorima uspješno identificirala jednu (umjesto više) osoba istoga imena i prezimena. Usto, radi lakšega snalaženja predstavila je pravopisne inačice pojedinih prezimena koje broje i do četiri različite varijante.

U sljedećemu poglavlju *Genealogije židovskih rodova u Dubrovniku* (283-483) autorica je shematski predstavila genealoški prikaz svih spomenutih rodova. Genealoška analiza pojedinih rodova metodološki je precizna i koncizna, a preglednost je postignuta brojkama i raznobojnim simbolima

kojima su označene srodničke veze i vitalni događaji (rođenje, vjenčanje i smrt). Pri klasifikaciji rodbinskih veza autorica upućuje čitatelje na relevantnu arhivsku građu i literaturu kao i na vjerodostojne usmene izvore i internetske baze podataka. Genealoški prikaz rodova sastoji se od prvoga spomena pripadnika roda, mjesta njegova podrijetla, imena supruge i njezina oca, eventualnoga konvertitskog imena prije prelaska na židovstvo ili kršćanskoga imena nakon prelaska sa židovstva na kršćanstvo, godinu i mjesto njihova vjenčanja i smrti, zatim imena djece te na koncu njihovih supružnika i potomaka. Ovisno o količini dostupnih informacija pojedini su rodovi razgranati u proširena obiteljska stabla, a neki su, pak, brojali tek jednoga pripadnika. Kao što je primjetno, riječ je o kompleksno istkanoj rodoslovnoj mreži koja seže od 15. stoljeća do II. svjetskog rata, a u određenim slučajevima autorica je uspjela locirati čak i današnje potomke pojedinih židovskih rodova.

Na kraju knjige nalaze se popisi *Vrela* (485-487) i *Literature* (488-496), a zatim slijede *Kazalo imena* (497-544), *Kazalo mjesta* (545-550) i *Sažetak na engleskom jeziku* (551-553). Knjigu zatvara bogati *Popis izdanja Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* (555-559).

Ova je knjiga kruna dugogodišnjega arhivskog rada u kojoj su, kao što i sama autorica kaže, prikupljeni podaci o Židovima u Dubrovniku dobili svoj smisao i mjesto. Nedvojbeno je riječ o velikome postignuću čiji se doprinos očituje ne samo u historiografskome kontekstu nego i u sjajnoj prilici za uspostavljanjem spone između potomaka i njihovih davno zaboravljenih predaka. Genealoško znanje koje je ponuđeno u ovoj knjizi mnogima će pomoći u potrazi za precima, a time i u izgradnji vlastitoga identiteta.

Ruža Radoš Ćurić